

До спеціалізованої вченої ради
Д 11.170.02 в Інституті економіко-правових досліджень
НАН України за адресою:
01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Гарагонича Олександра Васильовича на тему
«Господарська правосуб'єктність акціонерних товариств», подану на
здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

Актуальність теми дослідження дисертації О.В. Гарагонича не викликає сумнівів. Це пов'язано із тим, що протягом багатьох років в Україні відбувається переосмислення ролі та значення організаційно-правової форми акціонерного товариства (далі також – АТ) для розвитку бізнесу та економіки загалом. У тому числі сьогодні це набуло особливо важливого контексту у розрізі планів всеохоплюючої корпоратизації державних підприємств шляхом перетворення унітарних державних підприємств в акціонерні товариства. Причому нещодавнє рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Акціонерного товариства «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд „АВАНПОСТ“» щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого частини п'ятої статті 11 Закону України „Про управління об'єктами державної власності“, яким було визнано неконституційним відповідні положення Закону України „Про управління об'єктами державної власності“ від 21 вересня 2006 року № 185-V про обов'язкову сплату до державного бюджету частину чистого прибутку господарськими товариствами з державною часткою, чітко продемонструвало, що корпоратизація не є панацеєю. У випадку, коли держава намагається зберегти щорічні виплати доходу від діяльності заснованих нею підприємств, унітарна форма управління є безальтернативною, а створення акціонерних товариств на базі державних підприємств потребує більшого обґрунтування, ніж абстрактні твердження окремих прожектерів-реформаторів про позитиви корпоративної форми управління підприємствами.

Осмислення питань правосуб'єктності акціонерних товариств потребує у цьому контексті ретельного аналізу співвідношення економічних та юридичних аспектів статусу цих організаційно-правових форм товариств та пристосованості його правових складових для вирішення нагальних проблем бізнес-спільноти, уведення українського бізнесу у найкращі світові режими залучення інвестицій та кооперації виробництва, холдингового управління та

налагодження взаємодії власників різного рівня участі в статутних капіталах перспективних виробничих компаній з українським капіталом.

На жаль, останнього часу значно скоротилися розробки правової проблематики правового статусу акціонерних товариств, а колишні розробки цих питань з позиції господарсько-правового підходу потребують ретельного переосмислення з огляду на накопичений обсяг практики застосування Закону «Про акціонерні товариства», в тому числі у контексті новітніх висновків Верховного Суду. Зокрема, ґрунтовна робота О. М. Вінник «Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах» захищена у 2004 році, О.Р. Кібенко з теми: «Сучасний стан і перспективи правового регулювання корпоративних відносин: порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великої Британії та України» була захищена у 2006 році. Навіть кандидатських дослідження у цій сфері на підставі нового закону майже не проводилися. Останні роботи: Блюмхардт О. «Органи акціонерного товариства (порівняльно-правове дослідження)» - у 2002 році, Виноградова Н. О. Господарсько-правові способи захисту прав акціонерів на акції (2009 р.), Переверзев О. М. Господарсько-правове забезпечення корпоративного контролю в акціонерних товариствах (2004 р), Рябота В. В. Реалізація прав акціонерів при злитті, приєднанні та поглинанні акціонерних товариств в Україні (2008 р), Фесечко Л. І. Правове регулювання додаткового випуску акцій акціонерними товариствами (2006 р), Хорт Ю. В. Механізм захисту інтересів учасників акціонерних правовідносин через конструкцію статутного капіталу (2009), Шніт А. В. Правове забезпечення господарського управління акціонерним товариством (2011), Щербаков В. В. Диференціація правового положення органів акціонерних товариств (2011). Відносно «свіжі» докторські дисертації з цих питань 2016, 2019 років присвячена більш загальним питанням корпоративних правовідносин: Лукач І. В. «Господарсько-правове регулювання корпоративних відносин в Україні», Смітюх А.В. «Корпоративні права та корпоративні паї (частки): теоретико-правові засади» (2019).

Такий стан утворює в господарській правовій науці значну прогалину стосовно вихідних характеристик господарської правосуб'єктності господарських товариств та перспектив вдосконалення правових положень у цій сфері, послаблює науково-обґрунтовані підстави проведення реформ, у тому числі щодо приватизації, корпоратизації та інших правочинів щодо об'єктів державної власності, залучення інвестицій в Україну. Усунення цієї прогалини на рівні докторської дисертації є довгоочікуваною подією.

Наукова новизна, оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації та їх достовірності. Новизна наукових положень дисертаційного дослідження О.В. Гарагонича полягає в представленні цілісної, науково обґрунтованої концепції господарської правосуб'єктності АТ, зокрема щодо сутності, структури та особливостей її реалізації, механізмів виникнення та припинення.

О.В. Гарагонич по суті представив оригінальну концепцію господарської правосуб'єктності акціонерних товариств, яка ґрунтується на сучасному реальному погляді на господарську діяльність та господарські відносини як економіко-правової дійсності із усіма проблемами практичного та теоретичного характеру в умовах одночасного реформування багатьох сфер суспільного життя та намагання держави вибудувати сприятливі умови для залучення інвестицій в акціонерну форму ведення бізнесу в Україні. Представлення господарської правосуб'єктності АТ як особливого правового явища чітко доводить об'єктивну потребу не лише у комплексному та системному врегулюванні й дослідженні господарських відносин у цій сфері, але й галузеву своєрідність та цінність господарського права для такого врегулювання (досліджень).

Автор вивів на новий методологічний рівень дискусію щодо господарської правосуб'єктності АТ, поставив та вирішив низку нових доктринальних питань, без яких сучасна концепція господарського права була б збіднілою та позбавленою методологічних засад. Робота охоплює найважливіші проблемні питання системного господарсько-правового регулювання порядку набуття правосуб'єктності акціонерними товариствами, реалізації цим товариством цієї правосуб'єктності, історико-правові передумови формування господарської правосуб'єктності акціонерних товариств, поняття та складові елементи господарської правосуб'єктності акціонерних товариств, юридичний склад, що є підставою виникнення господарської правосуб'єктності акціонерних товариств, загальні та особливі умови легітимації акціонерних товариств, особливості формування статутного капіталу акціонерних товариств, характер відносин між засновниками до державної реєстрації акціонерного товариства, характер відносин між засновниками (акціонерами) та акціонерним товариством після державної реєстрації акціонерного товариства, вплив конфлікту інтересів засновників (акціонерів) та акціонерного товариства на обсяг господарської правосуб'єктності акціонерного товариства, поняття та форми реалізації господарської компетенції акціонерних товариств, порядок реалізації господарської компетенції акціонерних товариств через систему уповноважених органів, корпоративна природа і підстави виникнення правовідносин між акціонерним товариством і суб'єктами, які виконують функції його органів, реалізація господарської компетенції акціонерних товариств через систему актів органів акціонерних товариств, реалізація господарської правосуб'єктності акціонерних товариств у сфері організаційно-господарських відносин, реалізація господарської правосуб'єктності акціонерних товариств у сфері господарсько-виробничих відносин, реалізація господарської правосуб'єктності акціонерних товариств у сфері внутрішньогосподарських відносин.

Серед найбільш вагомих елементів наукової новизни можна відмітити, зокрема:

- обґрунтування того, що відносини, які виникають між засновниками до державної реєстрації АТ з приводу виникнення, зміни, реалізації або припинення прав, що засвідчуються акціями створюваного товариства, є корпоративними (с. 36-37, 157, 371 дисертації). Такий підхід, вочевидь дозволяє вдосконалити не лише теоретичні підходи у сфері право суб'єктності акціонерних товариств, алей у контексті уточнення юрисдикції господарських судів та вдосконалення відповідної можливості швидко захистити права засновників акціонерних товариств;

- виділення поняття фіктивність господарської правосуб'єктності АТ та фіктивності окремих операцій у цій сфері (с. 195, 331,335 тощо);

- обґрунтування того, що віднесення ліквідації банкрута до такого її виду, як примусова, є необґрунтованим (с. 335);

- запропоновано основні правові засоби забезпечення впровадження та реалізації принципу подолання суперечностей, які призводять до конфлікту інтересів і впливають на господарську правосуб'єктність АТ: запровадження у діяльності АТ корпоративної системи комплаєнсу; затвердження модельного статуту АТ; затвердження модельних внутрішніх документів АТ; запровадження системи виплати дивідендів у разі отримання АТ певної суми прибутку; затвердження типових (для АТ державного і комунального сектору економіки) і примірних (для інших АТ) договорів, пов'язаних з реалізацією господарської правосуб'єктності АТ (с. 37, 196, 366 тощо). Подібні обґрунтування дозволяють на системні основі здійснювати врегулювання правового статусу акціонерних товариств;

- визначення природи правовідносин, що виникають у процесі корпоративного управління між АТ і суб'єктами, які виконують функції його органів, шляхом визнання їх корпоративними і включення до системи господарських відносин, а також розширення переліку встановлених ГК України (ст. 2) учасників відносин у сфері господарювання через доповнення його посадовими особами органів господарської організації (с. 40, 243, 246 тощо). Загалом розкриття правового статусу суб'єктів, які виконують функції органів акціонерного товариства – це одне із найбільш сильних частин роботи, що дозволяє вивести обговорення проблем функціонування внутрішньої структури акціонерних товариств на новий змістовний рівень, який передусє інвестиційно зваженим змінам в акціонерне законодавство;

- пропозиції щодо порядку передачі повноважень виконавчого органу АТ іншій господарській організації (управляючій компанії), який передбачатиме можливість виконання за рішенням вищого органу АТ повноважень виконавчого органу управляючою компанією на підставі договору, укладеного з товариством (с. 40, 243-247 тощо);

- обґрунтування виникнення господарської правосуб'єктності при створенні АТ шляхом його заснування з уточненням того, що вона виникає після реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР) звіту про результати приватного розміщення акцій та видачі свідоцтва про реєстрацію випуску акцій (с. 39, 196 тощо);

- обґрунтування вдосконалення законодавчого забезпечення системи органів АТ шляхом відмови від формування в АТ ревізійної комісії (ревізора), і віднесення перевірки фінансово-господарської діяльності АТ до компетенції утвореного наглядовою радою комітету з питань аудиту (с. 236,237 тощо);

- обґрунтування органів АТ, які здійснюють функції по реалізації господарських прав і виконанню господарських обов'язків товариства, шляхом: заборони таким органам вступати у господарські відносини в якості самостійних учасників таких відносин; віднесення до суб'єктів, які виконують функції органів АТ, учасників загальних зборів АТ, а також посадових осіб товариства; визнання осіб, які виконують функції органів АТ, суб'єктами відносин з реалізації господарських прав та обов'язків товариства (с. 39, 373 тощо).

Подібні обґрунтування дозволяють не лише чітко розібратися у складових взаємин органів та посадових осіб АТ, але вибудувати концепцію відповідальності у відповідних стосунках. Це матиме на меті покращити стан правопорядку у цій сфері та захистити інвесторів у акціонерній формі ведення бізнесу;

- визначення напрямів реалізації господарської правосуб'єктності АТ у сфері господарсько-виробничих відносин з використанням господарських договорів шляхом встановлення для АТ обов'язку оприлюднювати на власному веб-сайті інформацію про кожен значний правочин, вчинений на підставі рішення про попереднє надання згоди на вчинення значних правочинів (с. 299-300 тощо);

Обґрунтування таких пропозицій здатне істотно покращити ситуацію із прозорістю ведення бізнесу в Україні та створить умови для розширення привабливості акціонерних товариств для інвесторів;

- положення щодо порядку припинення господарської правосуб'єктності АТ внаслідок банкрутства шляхом конкретизації напрямів подальшого розвитку його правового регулювання, а саме: скорочення строків урегулювання заборгованості (у т.ч. за рахунок зменшення кількості оскаржень); забезпечення прозорості ліквідаційної процедури через розміщення на веб-сайті АТ інформації, яка підлягає оприлюдненню при розгляді справи про банкрутство; здешевлення процедури банкрутства; забезпечення балансу інтересів як боржників, так і кредиторів, у т.ч. через емісію акцій та облігацій для переведення зобов'язань АТ у цінні папери; передачі функцій контролю за діями ліквідатора саморегулювній організації; підвищення ефективності процедур банкрутства; забезпечення продажу майна за найвищою ціною; зниження корупційної складової через запровадження у діяльності АТ корпоративної системи комплаєнсу (с. 366 тощо).

Цінність цих висновків для практичного впровадження важко переоцінити, позаяк набрання чинності Кодексом України з процедур банкрутства поставило перед юридичної громадськістю виклики у контексті належної науково-обґрунтованої інтерпретації відповідних новел;

- визначення юридичного складу, що є підставою виникнення господарської правосуб'єктності при заснуванні АТ, шляхом конкретизації його елементів, а саме: рішення про створення АТ та про приватне розміщення акцій; реєстрація НКЦПФР випуску акцій та видача тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску акцій; укладення договору про обслуговування емісії акцій; приватне розміщення акцій серед засновників товариства; оплата засновниками повної вартості акцій; прийняття установчими зборами АТ рішень з визначених законом питань; реєстрація товариства та його статуту в органах державної реєстрації; реєстрація НКЦПФР звіту про результати приватного розміщення акцій; видача свідоцтва про реєстрацію випуску акцій (с. 41,81, 96 тощо).

Дуже показовим, правильним та таким, що пояснює невелике значення самих лише правових вдосконалень без налагодження реальної державної економічної політики щодо захисту бізнесу в Україні, висновки дисертанта на с. 190 про те, що з прийняттям Закону про АТ арсенал рейдерських технологій зі створення паралельного виконавчого органу, як формальної передумови «заходу» рейдера в АТ, істотно розширився. Вочевидь, що множинність законодавства, та постійні спроби оновлення законодавчого регулювання лише сприяють дестабілізації у цій сфері.

Цим висновкам кореспондує ретельний аналіз автором способів «рейдерських» зазіхань на акціонерну форму власності та напрями створення перешкод на шляху цього. Наприклад, зазначається на с. 193 про цілком законну можливість вносити зміни до складу керівних осіб юридичної особи на підставі підроблених документів».

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

- дисертантом здійснено важливий крок в обґрунтуванні концептуальних засад щодо осучаснення господарської правосуб'єктності акціонерних товариств, що є суттєвими для подальших наукових досліджень теоретичних аспектів вчення про роль держави у ринковій економіці як одного з важливих напрямів господарсько-правової науки;

- значна частина положень дисертаційного дослідження може бути використана у науково-дослідній та законотворчій роботі, а також у навчально-педагогічній роботі при розробці відповідних розділів підручників та навчальних посібників з господарського права, при підготовці лекцій для студентів юридичних вищих навчальних закладів, у навчально-методичній роботі, при підготовці науково-практичних коментарів, при проведенні заходів по підвищенню кваліфікації практичних працівників. Зокрема не можна не відмітити пропозиції автора щодо запровадження правового механізму передачі повноважень виконавчого органу АТ іншій господарській організації (управляючій компанії) шляхом доповнення Закону про АТ ст. 58-1 відповідного змісту (с. 239).

Практична значимість результатів дослідження визначається пропозиціями щодо вдосконалення господарського законодавства.

Підготовлені дисертантом пропозиції можуть бути використані суб'єктами законодавчої ініціативи, органами виконавчої влади, вченими та викладачами вищих навчальних закладів.

ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

Не дивлячись на істотні здобутки роботи, дисертація О.В. Гарагонича має вразливі місця, щодо яких необхідно зробити певні зауваження.

1. Зауваженням до роботи можна вважати намагання у певних випадках штучно прив'язати до господарсько-правової концепції правосуб'єктності деякі цивілістичні догми щодо статусу юридичної особи, її структури та внутрішньогосподарських відносин, юридичного складу тощо, що у підсумку виливається у змістовну суперечність окремих висновків роботи та зменшення економічного аналізу права на користь його догматичного тлумачення.

Зокрема, такі суперечності виникають тоді, коли автор намагається заперечити віднесення органів акціонерного товариства до суб'єктів господарського права на тій підставі, що він не має самостійності, а є частиною акціонерного товариства (с. 224, 245 тощо). Хоча очевидно, що поняття суб'єктності не може бути автоматично прив'язано до самостійності, адже самостійність завжди є умовною категорією, особливо в умовах сучасної економіки, а в наці господарського права давно виділяються так звані «квасисуб'єкти господарського права», які можуть повної самостійності не мати. Принаймні, наявність певних прав та повноважень органу по відношенню до іншого органу АТ, на які вказує сам дисертант у численних інших частинах роботи, не можна пояснити простим заперечення суб'єктності відповідного органу. Сам факт врегулювання відповідної взаємодії органів акціонерного товариства саме в законі, а не суто в локальних актах цієї господарської організації вказує на наявність правової суб'єктності. Ігнорування такої правової, а не просто економічної чи управлінської характеристики, відриває аналіз від реальної законодавчої основи та втягує в застарілу конструкцію суб'єктів права – фізичні та юридичні особи, від якої відмовилися розвинуті країни світу на користь поняття господарюючий суб'єкт, економічна одиниця, суб'єкт економічної активності тощо.

Саме такі суперечності виникають, коли у дисертації першою проблемою формування статутного капіталу АТ називається цілком ґрунтовні, але вочевидь, другорядні та формальні пропозиції щодо адаптації законодавства України про акціонерні товариства до права Європейського Союзу. Адже усі ці адаптації потребують перехідних періодів, пом'якшеного режиму, зваженості та економічно-вивірених кроків у цьому напрямі.

Тут потрібно аналізувати не лише екстраординарну потребу уникнення зайвих обтяжень бізнесу, чого в Україні на науковій основі не здійснюється, але й більш практично прискіпливо підходити до запровадження міжнародних зобов'язань щодо імплементації будь-яких обмежень

економічних свобод. Тут питання міжнародних зобов'язань України потребують ретельного опрацювання, тоді як зазвичай Україна приймає на себе навіть більше зобов'язань, ніж ці зобов'язання діють в зарубіжних країнах, або Україна впроваджує відповідні обтяження без будь-якого обговорення перехідного періоду чи послаблення відповідних обмежень.

Наприклад, у Румунії інститут акцій на пред'явника буде скасований лише у середині 2021 року відповідно до імплементації Директиви ЄС (ЄС) 2015/849 у внутрішнє законодавство¹. У Швейцарії Законом про Глобальний Форум обіг відповідного типу цінних паперів обмежений з 2020 року, але не заборонений. Винятки зроблені для публічно зареєстрованих на біржі компаній і для акцій на пред'явника, випущених у формі проміжних цінних паперів. Чинні акції на пред'явника мають бути обмінені на іменні акції лише з 2022 року². А в Україні це право було скасоване у 2006 році у зв'язку із прийняттям Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок». Хоча очевидно, що володіння акціями на пред'явника розширює інституційну базу інвестування. Останнє може й не сприяє боротьбі із легалізацією брудних коштів, але точно сприяє діловій активності. Принаймні абсурдно менш розвинутій економіці України, ніж економіки країн Європейського Союзу та розвинутих країн світу приймати на себе більших зобов'язань, ніж приймають на себе ці країни, включаючи країни Європейського Союзу, випереджати країни ЄС у впровадженні у власне внутрішнє законодавство обмеження економічних свобод відповідно до Директив ЄС. Тут питання гармонізації законодавства України та ЄС має йти не випереджальними темпами у контексті обмеження економічних свобод, а поступово за наслідком імплементації відповідних обмежень з боку чинних членів ЄС. Саме тоді ми зможемо говорити про опікування інтересами національної економіки, а не руйнування її в умовах жорсткої глобальної конкуренції.

2. Автор явно перебільшує значення різноманітних визначень у законі для вирішення правових проблем правосуб'єктності акціонерних товариств. Це певна спроба юридизації економіко-правових явищ, що навряд чи можлива та в принципі безцільна.

Майже щодо кожного поняття, що розглядається автором, він називає проблемою «відсутності його визначення у законодавстві».

Це, зокрема, стосується, поняття «господарська правосуб'єктність» (с. 67, 70), поняття «формування статутного капіталу АТ» (с. 142), поняття «реалізація господарської компетенції» (с. 212-213), поняття «органу АТ» (с. 224), визначення акта органу АТ (с. 256), «поняття структурного підрозділу господарської організації» (с. 304), поняття «реорганізація» (с. 336) тощо.

¹ New AML law in Romania – the EU 4th Anti-Money Laundering Directive transposed into domestic legislation. URL: <https://www.ilntoday.com/2019/09/new-aml-law-in-romania-the-eu-4th-anti-money-laundering-directive-transposed-into-domestic-legislation/>

² Glanzmann L., Spoerle Ph.. Switzerland: Abolition of Bearer Shares and Criminal Sanctions for Board Members and Shareholders URL: <https://globalcompliancenews.com/abolition-bearer-shares-criminal-sanctions-board-members-shareholders-20190624/>

Навряд чи можна перетворювати закон у підручник, а тим паче не можна очікувати, що легальне визначення певного поняття матиме кращий правозастосовний ефект, ніж визначення такого поняття у судовій практиці чи у доктрині. По-перше визначити всі поняття у законодавстві неможливо, а, по-друге, поняття формують завдяки ознакам, а ознаки будуються на певних правилах поведінки, які мають об'єктивний характер. Тому формалізація визначень у законі здатне порушити об'єктивне право на користь формального викладення правових норм, простою мовою, спотворити правові поняття законодавчими приписами.

3. Автор правильно ставить питання про існування найважливіших проблем використання акціонерної форми організації бізнесу в Україні. Зокрема, надзвичайно корисно підсумовуються основні перешкоди для запуску правового механізму розміщення акцій українських підприємств за кордоном (с. 135-136).

Разом із тим, дисертант, на жаль, зосередився на вирішенні поточних, так би мовити тактичних, відповідних проблем та подоланні явних невідповідностей закону потребам функціонування акціонерних товариств в Україні. Але чи достатньо цього для просування акціонерної форми господарювання в Україні як інфраструктурного сприяння ведення бізнесу, як основної форми ведення бізнесу державним сектором економіки, як це просувається сьогодні окремими горе-реформаторами під виглядом суцільної (навіть нормативної – шляхом скасування ГК та, відповідно, усіх організаційно-правових форм державних та комунальних підприємств) корпоратизації - в роботі видається залишено цим стратегічним питанням меншої уваги, аніж хотілося б. У цьому контексті хотілося б у роботі також побачити більше використання аналізу досвіду провідних країн світу щодо поширення акціонерної форми організації бізнесу.

4. Певна прогалина в роботі стосується неправової форми реалізації господарської компетенції АТ. Такі форми реалізації господарської компетенції «хоча й передбачені законодавством, проте правових наслідків, - на думку автора - не створюють» (с. 218).

Певним чином із автора можна підтримати у контексті виділення актів реалізації господарської компетенції із різними наслідками. Але назвати їх неправовими (наприклад, виконання виробничих дій) навряд чи можна, позаяк неправова форма реалізації господарської компетенції господарської організації має ґрунтуватися на розриві із правовою формою, суперечити їй. Але ті акти реалізації господарської компетенції, що не мають правових наслідків зовсім не вчиняються у неправовій формі. Навпаки, закон дозволяє їх вчиняти, а відтак, правова форма має бути визначена як так, що додержавна акціонерним товариством.

Інша річ, що неправові форми діяльності акціонерного товариства явно існують. І пов'язані вони із тіньовою економікою, приховування діяльності від оподаткування, зловживання правами мажоритаріями по

відношенню до міноритарних акціонерів, зловживання монополієм становитимуть акціонерними товариствами – монополістами тощо.

5. Робота містить окремі неточності та слабо аргументовані місця.

Зокрема, не переконливим виглядає аргументація автора щодо переваг використання термінології легітимації замість поняття легалізації. (с. 99 – 99 тощо) Звісно, це давній спір, але навряд чи можна погодитися із використанням цього поняття де треба і не треба. Принаймні, якщо автором зазначається, що легалізація є частиною легітимації, то значить у понятті легітимації є інші частини, про існування яким має бути сказано. Більш того не можна на базі визначення певного словника говорити про те, що легалізація це підтвердження дій та повноважень, а легітимація – законності права чи повноваження. Цілоком можна знайти й визначення легальності як «оформлений у передбаченому законом порядку статус суб'єктів права» (див., наприклад, Музика І. В. Легальність, легалізація, легітимація (як юридичні терміни) // Юридична енциклопедія. – Т. 6. – К.: Наукова думка, 2009. – С. 96.) Слід звернути увагу, що поняття легітимності з'явилося на тлі можливого протиставлення легальності як політико-правового явища. Зокрема. М. Вебер розробив три типи легітимності. А хіба може протиставлятися легітимність та легальність акціонерного товариства? можливо і так, але тоді потрібна додаткова аргументація. Легітимність, на відміну від легальності, це не формальний закон, не чітко сформульована юридична норма. Це збіг дій органів державної влади з тим, чого чекає від них суспільство, вимагають історія, традиція, іноді надзвичайні обставини.

Без урахування цього аспекту виходить, що у прикладних дослідженнях використовується поняття легітимації так би мовити для «красного слівця». Якщо у сфері конституційних положень поняття легітимності та легальності має цілоком змістовний аспект, то він, як видається, не повинен втрачатися й в інших галузевих застосуваннях.

Не переконливо виглядають спроби дисертанта углядіти в актах акціонерного товариства (його органів) ознаку нормативності (с. 217). Як відомо – нормативність – це ознака загальнобов'язковості. Відповідно, нормативність жодним чином не може бути притаманна локальним актам.

Відірваними від змісту приписів ГК виглядають висновки щодо примірного договору, який ніби то обмежує свободу акціонерного товариства (с. 294-295), хоча з положень кодексу цього не випливає.

Деякі частини роботи мають зайвий описовий характер, що можна було б цілоком уникнути (наприклад, на с. 115-118, 123-126, 137-138).

Водночас, як видно, висловлені зауваження мають дискусійний та окремий, може навіть «прискіпливий» характер та не можуть вплинути на достатній науковий рівень, новизну та достовірність результатів дисертації О.В. Гарагонича.

Представлена на відгук робота є ґрунтовним науковим дослідженням, що свідчить про вирішення важливої проблеми в науці господарського права з питань господарської правосуб'єктності акціонерних товариств.

Дисертаційна робота О.В. Гарагонича відповідає спеціальності 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. В роботі не використовуються положення кандидатської дисертації автора на тему «Правове регулювання підприємницької діяльності в в Чеській та Словацькій республіках» (2007 р.). У публікаціях здобувача, що подані у достатній кількості, й авторефераті відбиті основні положення дисертації.

Таким чином, докторська дисертація Гарагонича Олександра Васильовича на тему «Господарської правосуб'єктності акціонерних товариств» відповідає п. 10 вимог «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю – 12.00.04 господарське право, господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
завідувач кафедри
господарського права і процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Подцерковний Олег Петрович

Підпис проф. О.П. Подцерковного
засвідчую,
Перший проректор НУ «ЮА»
доктор юридичних наук, професор

М.Р. Аракелян